

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій

Протокол № 1 від 01.09.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

D "Бізнес, адміністрування та право"
D2 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"
другий (магістерський)
"Митний контроль"

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Розробник:
д.е.н., професор

Підписано КЕП

Юрій ІВАНОВ

Завідувач кафедри
міжнародної торгівлі, митної
справи та фінансових
технологій

Вікторія ТИЩЕНКО

Гарант програми

Олексій НАЙДЕНКО

**Харків
2025**

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень в фінансовій сфері» належить до обов'язкових дисциплін професійного циклу та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців другого (магістерського) освітнього рівня освітньої програми «Митний контроль» першого року навчання. Призначенням навчальної дисципліни є надання майбутнім фахівцям теоретичної бази, необхідної для подальшого самостійного виконання ними наукових досліджень при підготовці курсової роботи, в процесі дипломного проектування та для оприлюднення результатів наукових досліджень в фінансовій сфері (в тому числі в сфері митного контролю) з урахуванням специфіки періоду воєнного стану та повоєнного відновлення економіки.

Мета навчальної дисципліни - формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань, прикладних вмінь і навичок з організації та проведення наукових досліджень в фінансовій сфері (в тому числі митного контролю), здатності до застосування принципів і методів наукової діяльності в своїй роботі.

Завданнями навчальної дисципліни є:

вивчення сутності, та особливостей понятійного апарату наукових досліджень та методології їх проведення;

поглиблене вивчення методів реалізації наукових досліджень в фінансовій сфері взагалі та в митній справі, зокрема;

оволодіння методичними основами планування та організації наукових досліджень;

ознайомлення з інформаційними системами та базами даних, а також інформаційними технологіями досліджень в фінансовій сфері;

розвиток практичних навичок щодо використання методології наукових досліджень в процесі підготовки дипломної роботи та наукових публікацій.

Об'єктом вивчення дисципліни є процеси планування, здійснення наукового дослідження та імплементації його результатів.

Предметом навчальної дисципліни є система загальних та спеціальних принципів, методів наукового пізнання фінансових процесів і явищ, прийомів та інструментарію наукового дослідження, його організації та координації.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР01, ПР03	ЗК01
ПР02, ПР06	ЗК03
ПР01	СК01
ПР03, ПР10	СК06

де, ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК03. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

СК01. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

СК06. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

ПР01. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПР02. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

ПР03. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПР06. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.

ПР10. Здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологічні аспекти наукових досліджень.

Тема 1. Поняття наукового дослідження та його методологія.

Наука як процес і сфера людської діяльності. Наукове дослідження та класифікація його видів. Законодавче врегулювання наукової та науково-технічної діяльності. Понятійний апарат наукового дослідження та характеристика основних наукових понять: теорія, концепція, гіпотеза, факти. Етапи наукового дослідження. Результати наукового дослідження. Наукова новизна та практична цінність результатів дослідження.

Тема 2. Методи наукового дослідження в фінансовій сфері.

Поняття метод та класифікація методів дослідження. Сфера застосування різних методів. Теоретичні (загальнонаукові) методи та прийоми дослідження: аналіз та синтез, індукція і дедукція, аналогія, абстрагування узагальнення, монографічний метод. Система методів емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент Експертні методи в дослідженнях фінансової сфери. Метод Делфі, метод PERT. Математичні методи: математичної статистики, групування, прогнозування. Метод моделювання в наукових дослідженнях та види моделей.

Змістовий модуль 2. Забезпечення реалізації методології наукових досліджень.

Тема 3 Організація наукових досліджень в фінансовій сфері

Види наукових та науково-технічних робіт, організація їх виконання. Календарний план дослідження. Експертиза наукових продуктів. Технологія

підготовки експертного висновку. Публікація результатів наукових досліджень. Види публікацій. Структура наукової статті. Складання заявок на гранти. Комунікації та мистецтво наукової дискусії.

Тема 4. Інформаційні системи та технології в наукових дослідженнях в фінансовій сфері

Джерела інформації та особливості роботи з ними. Етапи роботи з науковою літературою, Структурування наукового тексту. Наукове реферування та підготовка огляду наукових публікацій. Використання інформаційних технологій в фінансовій сфері. Пошукові системи Інтернет. Пошукові системи наукових і науково-технічних бібліотек. Пошук інформаційних джерел в репозиторіях ХНЕУ ім. С. Кузнеця та інших ВНЗ. Інформаційні бази та їх класифікація. Бази законодавчої та нормативно-правової інформації з фінансової проблематики. Професійні бази в сфері фінансів.

Тема 5. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки дипломної роботи

Вибір теми та формулювання плану роботи. Об'єкт, предмет, мета та завдання дипломної роботи: технологія формулювання та типові помилки. Методи дослідження в дипломній роботі. Використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях: перспективні сфери застосування та ризики. Технологія підготовки наукового обзору в теоретичній частині роботи. Етика наукового цитування. Наукові результати та формулювання їх новизни. Оприлюднення результатів. Технологія Підготовки презентації та організація процесу захисту результатів роботи.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1.	Визначити класифікаційні ознаки та запропонувати підходи до класифікації термінів
Тема 2. Завдання 2.	Виконати компетентісно-орієнтовані завдання за темою 2
Тема 3. Завдання 3.	Планування доповіді за результатами дослідження
Тема 4. Завдання 4.	Здійснити пошук нормативно-правових актів для дипломної роботи на основі використання інформаційно-аналітичних баз даних
Тема 5. Завдання 5	Знайти та класифікувати базові визначення за темою дипломної роботи

Перелік лабораторних робіт за навчальною дисципліною представлений в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік лабораторних занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Лабораторна робота 1.	Понятійний апарат наукових досліджень. Терміносистема та взаємозв'язок термінів
Тема 2. Лабораторна робота 2.	Формулювання основних змістовних елементів дослідження
Тема 3. Лабораторна робота 3.	Підготовка рецензії на наукову статтю
Тема 4. Лабораторна робота 4.	Формування та оформлення переліку літератури
Тема 5. Лабораторна робота 5	Здійснення огляду літератури за темою

Розподіл самостійної роботи за темами навчальної дисципліни наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 5	Вивчення лекційного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів
Тема 1, 2, 3, 4, 5	Підготовка до практичних занять
Тема 2-5	Виконання творчого завдання (підготовка тез доповіді)
Тема 2-5	Підготовка презентації
Тема 1 – 5	Підготовка до контрольних робіт

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Тема 1, 2, 4), проблемна лекція (Тема 3, 5).

Наочні (демонстрація) (Тема 1-5)).

Практичні роботи (Тема 1-5), есе (Тема 5).

Лабораторні роботи (Тема 1-5).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку рівня

підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: тестові опитування за темами лекцій (20 балів), компетентнісно-орієнтовані завдання (40 балів), письмова контрольна робота (30 балів), презентація (5 балів), есе (5 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник / за ред. В. П. Горина. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. 170 с. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:

https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49323/1/Posibnyk_MND.pdf

2. Методологія наукових досліджень Навчально-методичний посібник / автори: Котловий С.А., Павлик Н.П., Сейко Н.А., Ситняківська С.М. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с.

3. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень [Електронний ресурс]: навчальний посібник / О. І. Пушкар. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020 – 867 с. – Режим доступу: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23346>

4. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 червня 1993 р. № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – Ст. 345.

5. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 3, ст.25.

6. Самсонов В.В., Сільвестров А.М., Тачиніна О.М. Методологія наукових досліджень та приклади її використання: Навч. посібник. К.:НУХТ, 2022. – 385 с.

Додаткова

7. Callegaro, G., Fontana, C., Grasselli, M. *et al.* Recent advances in mathematical methods for finance. *Ann Oper Res* 336, 1–2 (2024). <https://doi.org/10.1007/s10479-024-05959-w>

8. Mani, M. An Exploration of Contemporary Trends in Finance Research. *J Knowl Econ* (2024). <https://doi.org/10.1007/s13132-024-02373-2>

9. Tyschenko V. Substantiation of the stages of implementation of the tax expenditure concept / V. Tyschenko, O. Naidenko // *Development Management*. – 2023. – 21(1). – P. 27-35. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29804>

Інформаційні ресурси

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

10. Офіційний сайт Державної податкової служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tax.gov.ua/>

11. Офіційний сайт Державної митної служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://customs.gov.ua/>

12. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua.

13. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

14. Сайт ПНС ХНЕУ ім. С.Кузнеця навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=9168>